

УДК 378.147:378.38

О. НАБОКА

Слов'янський державний педагогічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті розкриті та теоретично обґрунтовані окремі концептуальні положення впровадження професійно орієнтованих технологій у процес фахової підготовки майбутніх економістів, зокрема уточнені закони і закономірності цього процесу та виявлені принципи, які б забезпечували його ефективність.

Ключові слова: технологічний підхід, професійно орієнтовані технології.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний стан розвитку вищої економічної освіти характеризується етапом пошуку нових ефективних шляхів підготовки спеціалістів, спрямованих на формування їх пізнавальної активності та самостійності, саморозвиток і самореалізацію особистості та досягнення найвищого рівня професіоналізму в мінливих умовах соціально-економічного середовища.

У зв'язку з цим набуває актуальності проблема використання професійно орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх економістів. Водночас означена проблема недостатньо розроблена у наукових дослідженнях та вимагає теоретичного обґрунтування концептуальних підходів: уточнення законів і закономірностей, затвердження принципів, які б забезпечили ефективність форм, методів і засобів системи контролю в процесі навчання майбутніх економістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській теорії та практиці дослідженням концептуальних засад впровадження технологій навчання у процес фахової підготовки майбутніх фахівців займаються відомі вчені С. Гончаренко, В. Євдокимов, О. Пехота, А. Нісімчук, М. Окса, В. Онишук, О. Падалка, В. Паламарчук, І. Прокопенко, О. Савченко, І. Смолюк, С. Сисоєва, О. Янкович та інші. Однак проблема використання професійно орієнтованих технологій висвітлена недостатньо та потребує подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття та теоретичне обґрунтування окремих концептуальних положень щодо впровадження професійно орієнтованих технологій у процес фахової підготовки майбутніх економістів, зокрема уточнення законів і закономірностей цього процесу та виявлення принципів, які б забезпечували його ефективність.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Процес впровадження професійно орієнтованих технологій у фахову підготовку майбутніх економістів характеризується певним комплексом взаємопов'язаних закономірностей і законів різного рівня, що перебувають у ієрархічних зв'язках. Через принципи і правила закріплюються ті закономірності й закони, дія яких виявлено у професійному навчанні та необхідно врахувати при його проектуванні та організації. У процесі наукового пошуку було з'ясовано, що майже з десяти визначень законів педагогіки як науки та навчальної дисципліни для професійно орієнтованої технології характерні три, а саме:

- закон відповідності цілей, змісту та дидактичного впливу характеру професійної діяльності;
- закон випереджальної ролі навчання рівню соціально-економічного розвитку суспільства;
- закон інтеграції навчально-пізнавальної та творчо-дослідної діяльності особистості. Вони обмежено пов'язані зі закономірностями, які забезпечують „існування та розвиток” відповідного закону. Коротко розглянемо їх супідрядність і логічність [5].

Перший закон професійно орієнтованої технології відображає сукупність цілей, містить конкретні дидактичні завдання, що реалізуються засобами навчального змісту як системи наукових знань, професійних навиків і вмінь, формування ціннісних орієнтацій високоморальної особистості. Існування та розвиток цього закону в професійно орієнтованій технології підтримується такими закономірностями:

- завершеністю та безперервністю циклів колективного та індивідуального навчання;
- логічністю змістовно-процесуальної діяльності: викладання та учіння;
- супідрядністю моделювання та проектування освітнього процесу, його запланованого результату;
- об'єктивізацією моделей комплексної оцінки якості підготовки спеціалістів;
- засвоєнням і впровадженням інноваційних педагогічних технологій навчання на основі комп'ютерних телекомунікацій.

Другий закон займає провідне місце в механізмі управління педагогічним процесом. Реалізація та розвиток цього закону забезпечується систематичним оновленням навчальних програм, навчально-тематичних планів і модулів, матеріально-технічної бази та засобів навчання, а саме:

- фундаменталізацією освіти, підвищенням конкурентоспроможності випускників;

–інтелектуалізацією змісту навчальних дисциплін, його структуруванням: лінійне, концентроване, спеціальне та комбіноване;

–послідовним упровадженням вербально-мислинневої, операційно-діяльнійшої та вербально-діяльнійшої спрямованості суб'єктів професійно орієнтованої технології;

–прогнозуванням інноваційних видів професійної діяльності, їх теоретичним обґрунтуванням і розробкою професіограм.

Третій закон пов'язаний з реалізацією продуктивної та комплексивної стратегії навчання шляхом основних закономірностей, а саме:

–обов'язкового врахування інтелектуально-професійних потреб особистості;

–упровадження науково обґрунтованих критеріїв конструювання педагогічної системи професійно орієнтованої технології;

–включення в професійно орієнтовану технологію всіх типів навчально-пізнавальних, виховних і наукових завдань;

–оволодіння науковими основами методологічної, інформаційної, інтелектуальної та педагогічної культур.

На наш погляд, саме такими є теоретичні ідеї законів і закономірностей, які діють і орієнтують сучасні професійно орієнтовані технології.

Професійна підготовка майбутніх економістів повинна ґрунтуватися на загальних дидактичних принципах організації навчально-виховного процесу: науковості, наступності, системності і послідовності знань, умінь і навичок; зв'язку теорії з практикою; свідомості й активності тих, хто навчається; єдності конкретного й абстрактного; доступності і міцності знань, умінь і навичок; поєднання індивідуального і колективного у процесі навчання та ін. Однак ми вбачаємо за доцільне підкріпити ці загальні орієнтири конкретнішою системою тверджень, що стосуються процесу впровадження професійно орієнтованих технологій у фахову підготовку майбутніх економістів. Такі принципи потребують конкретизації, однак не претендують на абсолютну вичерпність і передбачають подальший розвиток методології подібного навчання.

По-перше, звернемося до принципу системної цілісності. Принцип системної цілісності педагогічного процесу означає досягнення єдності та певної завершеності всіх елементів і факторів, що до нього належать. Застосування цього принципу дозволяє віднайти міжпредметні зв'язки та визначити залежності всіх компонентів навчального процесу при вивченні суміжних дисциплін і розділів, забезпечуючи ефективність їх використання для творчого розвитку студента. Реалізація принципу системної цілісності сприяє впорядкуванню педагогічного процесу, раціональному складанню навчальних планів і програм, сприяє закріпленню міжпредметних зв'язків, цілісному сприйняттю картини світу знань і їх укріпленню. В. Беспалько відмічає, що дотримуючись принципу системної цілісності в процесі розробки проекту майбутньої педагогічної системи будь-якого виду освіти, необхідно досягнути гармонійної взаємодії усіх елементів педагогічної системи як по горизонталі (в межах одного семестру чи навчального року), так і по вертикалі (на весь період навчання). При цьому, змінюючи один з елементів системи, не можна не торкнутися відповідними змінами інших у сукупності пов'язаних засобів, методів і процесів, спрямованих на формування особистості та її світогляд у певній галузі знань [1, с.14].

У контексті проблеми дослідження привертає увагу принцип діагностичної цілеспрямованості. Високі показники ефективності використання професійно орієнтованих технологій, у порівнянні зі традиційними підходами до організації навчально-виховного процесу, забезпечуються завдяки використанню чіткого, науково обґрунтованого комплексу методів, прийомів, способів педагогічної взаємодії, що є вимогою принципу діагностичної цілеспрямованості професійно орієнтованої технології. Вищезазначений принцип вимагає дотримання під час планування освітніх цілей необхідної чіткості визначення та реальності досягнення мети. Тобто, характер

взаємодії та засоби педагогічного впливу визначаються на основі ретельного аналізу наявних знань, умінь, навичок, пізнавальних можливостей студентів, перспектив їхнього розвитку з урахуванням потенційних можливостей створеного освітнього середовища. Професійно орієнтована технологія передбачає формулювання цілей через результати навчання, які виражаються в діях студентів, надійно усвідомлюються, визначаються і перевіряються. Важливо, щоб цілеспрямована навчальна діяльність студента стала особистісно значущою професійною метою, яка мотивує до навчання нового матеріалу протягом всього періоду навчання.

Принцип відповідності дидактичного процесу та дидактичної системи закономірностям навчання зважає на необхідність організації навчально-пізнавальної діяльності студентів у відповідності з її об'єктивними закономірностями – стійкими зв'язками між викладанням, навчанням і змістом професійної освіти. Цей принцип вимагає підбору логічно зумовлених, необхідних і достатніх методів навчання та виховання, які відповідають визначеним освітнім цілям та іншим умовам (вікові, індивідуальні психологічні та фізіологічні особливості підлітків, зміст освіти та ін.), що забезпечує ефективне функціонування професійно орієнтованої технології.

У процесі наукового пошуку вважаємо доцільним конкретизувати принцип інтенсивності побудови освітнього процесу та активності особистості. Принцип інтенсивності побудови освітнього процесу вимагає прискорення розв'язання освітніх завдань на якісно високому рівні та висуває для новоствореної педагогічної технології вимогу підвищувати, у порівнянні з уже існуючими методиками, швидкість виконання освітніх задач. Згідно принципу інтенсивності освітнього процесу й орієнтації навчання на активність особистості, проектування професійно орієнтованих технологій із самого початку повинне спрямовуватися на розвиток особистості студента, виокремлення його особливостей (здібностей, інтересів, потреб) як суб'єкта, визнання суб'єктивного досвіду як самоцінності, побудови педагогічних впливів з максимальною опорою на цей досвід (при постійному узгодженні під час навчання двох видів досвіду – суспільного та індивідуального), розкриття індивідуальної своєрідності отримання знань через аналіз способів навчальної роботи. Запланований у навчанні зміст (поняття, правила, засоби), який фіксує результати суспільно-історичного досвіду наукового пізнання, обов'язково переосмислюється під час його засвоєння та застосування.

Принцип стимулювання й мотивації позитивного ставлення студентів до навчання репрезентує зв'язок між успішністю їх навчально-пізнавальної діяльності та прояву інтересу до неї та вказує на необхідність неперервного спонування до оволодіння змістом освіти. У навчанні з використанням професійно орієнтованих технологій пріоритетність надають таким мотивам: пізнавальні, професійні, соціальні, які необхідно враховувати як при формулюванні дидактичних завдань, так і безпосередньо під час навчального процесу. Орієнтованість навчання на активність особистості студента передбачає виявлення його особливостей (здібностей, інтересів, потреб) і формування механізму неперервної самоорганізації та самореалізації майбутнього економіста, розвиток його пізнавальних здібностей. Цей принцип вимагає переорієнтації процесу навчання з предметного змісту на процесуальні й мотиваційні аспекти освіти.

Принцип варіативності навчання вимагає оригінальних і нових педагогічних впливів, оскільки при повторних формах сприйняття студентами інформації притупляється, повторює блокуються свідомістю. Шаблонні, трафаретні, відомі студентам дії втрачають силу свого впливу, а нові, несподівані, свіжі, оригінальні ведуть до гостроти сприйняття і максимальної активності учнів. Знаходячись зі студентом в суб'єкт-суб'єктних відносинах, які постійно змінюються, викладач повинен уміти природно і органічно змінювати свою позицію у відповідності до нової ситуації, забезпечуючи динамічність навчального процесу. Важливе місце при реалізації цього

принципу належить індивідуалізації та диференціації навчання, що спрямовується на більш повну реалізацію кожного студента як майбутнього фахівця з урахуванням його відмінностей в інтелектуальній, естетичній, емоційно-вольовій та дійово-практичній сферах. Процес реалізації зазначеного принципу є найбільш ефективним завдяки використанню інструментів професійно орієнтованих технологій, зокрема, створенню альтернативних програм, навчально-методичного забезпечення різної складності, створенню системи факультативів, гуртків, спецкурсів, клубів, орієнтованих на професійно спрямовану індивідуально-пошукову, дослідницьку й творчу роботу [4; 3, с. 29].

Принцип інформаційної підтримки навчання – новий принцип, зміст якого пов'язаний із засвоєнням персонального комп'ютера й інформаційних технологій. Використання комп'ютера в навчальному процесі дозволяє під час реалізації принципу перемістити співвідношення теорії та практики в бік практики, тобто досягти розумного балансу між ними. У результаті такої організації навчального процесу студент отримує знання, необхідні на виробництві. Використання інформаційних технологій у навчанні дозволяє набути студенту нові професійні якості та використовувати комп'ютер як інструмент майбутньої професійної діяльності. Викладач повинен, з огляду на професійну діяльність майбутнього економіста, добирати програмне забезпечення навчального процесу; використовувати методи комп'ютерного моделювання та проектування, що сприяє розвитку творчого мислення як необхідної якості майбутнього спеціаліста.

Принцип професійної доцільності, з одного боку, демонструє тісний взаємозв'язок процесу професійної підготовки з професійно значущими видами діяльності майбутнього економіста, а з іншого боку, вимагає обов'язкової педагогічної інтерпретації всіх професійних запозичень для перетворення їх у педагогічні засоби [2, с. 25]. Цей принцип передбачає включення суб'єкта навчального процесу до спеціально розробленої системи проблем і проблемних завдань, що вимагають від студента творчої діяльності на доступному йому рівні, а його застосування у процесі впровадження професійно орієнтованих технологій сприяє розвиненню умінь вирішувати нестандартні завдання, передбачати розвиток різноманітних ситуацій, забезпечувати коректування отриманих результатів, що безсумнівно, є необхідним в майбутній професійній діяльності. Саме тому зазначений принцип передбачає створення такого процесу навчання, при якому студент засвоює інформацію свідомо та глибоко, постійно намагається ефективно оволодіти новими знаннями та способами діяльності. Інтерес підкріплюється також в тих випадках, коли студенти чітко розуміють практичну необхідність отриманих знань для подальшого життя, для використання їх в науці та практиці. Для успішної реалізації цього принципу необхідно виконання таких умов: високий рівень організації навчального процесу з використанням професійно орієнтованих технологій; практична реалізація отриманих знань, наближення роботи студента до змісту майбутньої професійної діяльності; забезпечення емоційності навчання та створення позитивної атмосфери у процесі навчальної діяльності; постійний контроль й об'єктивне оцінювання знань, умінь, навиків, результативності навчальної діяльності; розуміння студентами важливості, необхідності засвоєння навчальної дисципліни в цілому та її окремих розділів зокрема для їх майбутньої професійної діяльності.

Принцип керування процесом навчання – системоутворюючий принцип професійно орієнтованої технології, який свідчить про необхідність спрямовувати освітню та навчальну діяльність, регулювати педагогічний процес із урахуванням дидактичних засобів. Правильно обрані та науково обґрунтовані цілі та завдання забезпечують більш високий рівень управління, здійснюють педагогічний вплив на процес навчання та остаточний результат. Основи високого ступеня керованості навчального процесу, як правило, створюються у структурно-логічних схемах вивчення

дисциплін, уточнюються в робочих планах проведення занять, інтенсифікуються теоретичною підготовкою та досвідом педагогічної роботи [5].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене нами дослідження дозволило дійти висновку, що процес впровадження професійно орієнтованих технологій навчання майбутніх економістів повинен проектуватися у відповідності із загальнопедагогічними законами, закономірностями та принципами. Водночас парадигмальні зміни у педагогічній науці потребують впровадження гнучких, адаптивних та вивірених технологій, що задовольняють потреби суспільства у підготовці у фахівців нової формації.

Список використаних джерел

1. Мочалов В.Л. Педагогическая технология в преподавании общеинженерных дисциплин: учеб. пособ. /В.Л. Мочалов. – Ижевск: Изд-во ИжГТУ, 2001. – 312с. – ISBN 5-7526-0077-4.
2. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Смолюк І.О. Педагогічна технологія: підруч. для підготов. спеціалістів / [А.С. Нісімчук, О.С.Падалка, І.О. Смолюк].– К. : Четверта хвиля, 2003. – 222 с.– ISBN 966-529-098-3.
3. Перспективні освітні технології: наук.-метод. посіб./ [А.М. Алексюк, І.Д. Бех, Т.Ф. Демків та ін.]; заг. ред. Г.С. Сизоненко – К.: Гонак, 2000. – 560 с. – ISBN 966-532-011-4.
4. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічні технології: навч. посібник / [І.Ф. Прокопенко, В.І.Євдокимов] – Х. : Колегіум, 2005. – 224 с. – ISBN 966-8604-09-1.
5. Сажин А.И., Корольков О.М. Педагогические технологии. XXI век: учеб. пособ./ А.И.Сажин, О.М.Корольков. – М.: Граница, 2008. – 112 с. – ISBN 978-5- 94691-314-0.

Стаття надійшла до редакції 06.02. 2012 р.

О. Набока

Славянский государственный педагогический университет, Украина

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ

В статье обоснованы отдельные концептуальные положения профессионально ориентированных технологий обучения: уточнены законы и закономерности, выявлены принципы, которые бы обеспечивали эффективность использования названных технологий в профессиональной подготовки будущих экономистов.

Ключевые слова: технологический подход, профессионально-ориентированные технологии.

O. Naboka

Slovyansk state pedagogical university, ukraine

CONCEPTUAL ASPECTS THE USE OF PROFESSIONALLY FOCUSED TECHNOLOGIES IN VOCATIONAL TRAINING THE FUTURE ECONOMISTS

In article separate conceptual positions of professionally focused technologies of training are proved: laws and laws are specified, principles which would provide efficiency of use of the named technologies in vocational training the future economists are revealed.

Key words: technological the approach, professionally focused technologies.